

PINTES GÁBOR

A HAZAI OKTATÁSI REFORM AKTUÁLIS IRÁNYA

– AVAGY MI VAN, LEHETNE ÉS NINCS BENNE A „TANULÓ SZLOVÁKIA” CÍMŰ NEVELÉSI-OKTATÁSI REFORMPROGRAM NYILVÁNOS VITÁRA BOCSÁTOTT ANYAGÁBAN*

Az oktatásügyi minisztérium 2017. március 15-én bocsátotta nyilvános vitára a „Tanuló Szlovákia” névre keresztelt nevelési és oktatási reformprogram aktuális változatát. Azért nevezem aktuális változatnak, mivel az előző év végén már hozzáférhető volt a tervezet tézissora. Ebből és a hozzá érkezett kommentárok alapján készült el a „Tanuló Szlovákia” program. Tanulmányomban megpróbálok kiemelni néhány kiemelkedően pozitív, illetve problémás és vitatható részt – esetleg még olyat is, ami szerintem hiányzik az anyagból. Nem ígérem, hogy éppen ebben a sorrendben.

1. Többen kritizálják a programot azon oknál fogva, hogy inkább hasonlít tündérmeséhez, semmint komoly megvalósítandó programhoz. Ennek legfőbb oka az, hogy az egyes fejezetek célmeghatározása olyan minőségbeli távlatokban van a MA reális iskolájától, hogy az tényleg inkább tündérmese. Ez egyben negatívum, de tekinthetünk pozitívan is rá. Amennyiben sikerülne (valamikor) ilyen helyzetbe/minőségre hozni a hazai iskolarendszert, edukációs elméletet és praxist, az nagyon szép, sőt gyönyörű lenne. Rögtön az első fejezet egy inkluzív – befogadó – iskolát fogalmaz meg. Ez egy gyönyörű eszménykép, de van benne némi szépséghiba. Nem egyértelmű, hogy őszinte, belülről fakadó szándékról van-e szó, vagy inkább egy felülről diktált politikai doktrína megjelenéséről, mely az új évezred egyik „trendje” lett. Sokat kutatnak, publikálnak az inkluzív edukációról, de észre kell venni a kritikai véleményeket is. Nem olyan értelemben kritikaikat, hogy

ne lenne jó az inkluzív edukáció, hanem, hogy mennyire reális a megvalósítása és ki akarja azt igazából. A programmal kapcsolatban számomra a legnagyobb problémát az jelenti (ami már a borítón megjelenik), hogy mindennek tíz év alatt kellene megvalósulnia. Ez nem csak az inkluzív edukációt érinti, hanem minden megfogalmazott célkitűzést. A program szerzőinek egy fórumon már kifejtettem kételyeimet, mivel szerintem legalább egy pedagógusgenerációnak kell felnőnie ahhoz, hogy a „fejekben” végbe mehessenek mindazon változások, melyek szükségesek a „tündérmese” megvalósulásához. Jómagam 20 éve oktatom leendő pedagógusokat, és soha nem bátorítottam senkit arra, hogy tananyagot „adjon át”, magoltasson, gyereket félemlítsen meg. Sokkal inkább egy facilitáló, kreatívan és kritikai módon gondolkodó tanítási és tanulási módra, s legfőképp nem csak a tananyagra – inkább az emberre koncentráló edukációra igyekszem vezetni a hallgatókat. Ugyanígy legtöbb kollégám is a legújabb elméleti és gyakorlati ismeretek alapján oktatja a hallgatókat. Ezzel szemben iskoláink nem sokban különböznek azoktól, melyekbe még a múlt évszázad nyolcvanas-kilencvenes éveiben jártam. Hogy miért (hiszen a ma tanárai már az újat tanulták)? Azért, mert a környezet és az egész rendszer szó szerint „bedarálja” őket. Vannak néhányan, akik ideig/óráig próbálnak innovatívnak lenni, de az összkép változásához ez nem elég. A gond nem csak a tanárok alulfelkészítésében és alulértékeltségében keresendő. Ez szerintem (nincs pontos statisztikai adat

– csak az én szubjektív megítélésem) a tanárok kb. harmadára igaz. De azokra nagyon! Ők nagyon alulfelkészítettek és alulértékelték – ahhoz képest, amit és ahogy csinálnak. A fennmaradó kétharmad... no comment. A cél az, hogy a pedagógustársadalom többségét olyan pedagógusok alkossák, mint az a bizonyos egyharmad. A program célja, hogy ezt megvalósítsa. De ahogy már feljebb említettem, tíz év ehhez édeskevés.

2. A programban találhatóak nagyon pozitív gondolatok, célkitűzések is. Említék néhányat:

- *tartalmi innováció:* nagyobb hangsúlyt kapjanak az olyan tartalmi egységek – készségek (a program „mäkké zručnosti”-nak nevezi őket), melyek a sikeres és boldog élethez szükségesebbek, mint egy csomó bemagolt adat, definíció stb. Sajnos kimaradt a közhasznú/önkéntes munkavégzés teljesítése mint az érettségi megszerzésének elengedhetetlen feltétele. Ezt javasoltam kiegészítésként.

- *a szervezési formák innovációja:* ne a comeniusi tantárgy- és tanórarendszerhez ragaszkodjunk még mindig (ami a 17. században lett kidolgozva és bevezetve), ha a 21. század már mást kíván. Ha kell, legyen az „óra” hosszabb/rövidebb, mint 45 perc, lehessen blokkban tanítani (90 perc, 1 nap, 1 hét) a tantárgyakat. Persze ezt nem egyszerű megszervezni, de nem lehetetlen. Meg kell oldani! Hogyan? A pedagógusok kontinuális képzésének leginkább arról kell szólnia, hogy a pályájuk során (ami szerencsés esetben 35-40 év is lehet) mindig képesek legyenek lépést tartani

* A tanulmány a VEGA 1/0098/17 kutatási projekt megoldásának szerves részét képezi.

a kor követelményeivel. A tartalom, a szervezési formák, az eszközök alkalmazása terén. Ez egy kicsit benne van a programban, de sokkal nagyobb hangsúlyt kell, hogy kapjon!

- *alkotói szabadság* (több skandináv ország mintájára): a programban csak mint lehetőség jelenik meg. Véleményem szerint minden pedagógusnak kell, hogy járjon bizonyos időközönként egy félévnyi/évi alkotói szabadság, mely alatt tapasztalatokat szerez, képi magát, „atesztál”. Ez nem a semmittevés (esetleg fusizás) időszakát, hanem a pedagógus mindennapi mókuserék-ből történő kiragadását, felszabadítását jelentené, ami megkímélné őt a korai kiegéstől.

- *a leendő pedagógusok komolyabb kiválasztása, előzetes „szűrése”*: ezzel csak az a baj, hogy az elmúlt két és fél évtizedben megvalósuló felsőfokú végzettségben való felzárkózásunkat leginkább a „pedagógusképzés” felfűjásával igyekeztek megoldani. A programban le is van írva, hogy a tanári és tanítói szakokat végzők 90%-a soha nem lesz és nem is akar pedagógus lenni. Sajnos nagyon sok olyan hallgató tanuló tanári és tanítói szakon, akiket zavarnak a gyerekek, a szülők és a velük történő munka. Akik nem akarnak és nem tudnak vitázni, kommunikálni, problémákat feltárni. Ez olyan, mintha az állattenyésztőt zavarná az állatok jelenléte, a fogorvost a szájszag, a gépészt az olajfolt, a focistát a labda. Ezeket a változtatásokat igenis meg kell lépni (kérjük is az iskolák, hogy az egyetemek ne vegyenek fel mindenkiket és ne engedjék diplomához jutni a fent említetteket), de ehhez komplex és hosszútávú stratégia megvalósítására lesz szükség. Kezdve a középiskolák minőségének javulásától, egészen a tanárképzés megújításáig. Ha a jövő évtől csak a hallgatók harmadát vennék fel az egyetemek (mert csak annyian valók ténylegesen a pályára), akkor mi legyen a tanárképzésben résztvevő megannyi oktatóval, akiket azért neveltek ki, hogy megvalósítsák a felsőfokú végzettséggel rendelkezők számának sokszoros emelését?

- *szabad tanulmányok* (szabad bölcsészet – liberálne štúdium): nagyszerű alternatíva éppen azoknak, akik egyetemen akarnak tanulni, de tanárok soha nem akarnak lenni (az a kb. 90%).

- *az osztott tanárképzés* (BA és MA – ami a bolognai folyamat eredménye) *eltörlése és az egységes és integrált tanárképzés visszaállítása*: a programban ez a javaslat benne van, és ehhez min-

denképpen ragaszkodni kellene. A BA-s pedagógusnak (aki ténylegesen nem is pedagógus) nincs semmilyen esélye a gyakorlati érvényesüléshez.

A jó ötletek sorát még folytathatnám, van belőle elég sok (a tankönyvek kérdésének liberalizációja, az iskola önértékelése, a gyakorló iskolák hálózatának kialakítása, stb).

3. Ami a programból kimaradt:

- *A tanárképzést megvalósító egyetemeken folyó kutatómunkát (edukációs kutatás) ismerjék el egyenrangúnak a más tudományterületeken folyó kutatásokkal*. Minden tudományterületnek megvan a maga sajátossága. A pedagógiai tudományoknak az, hogy azt a folyamatot vizsgálják, kutatják, mely a tárgyat képezi. A jelenben sajnos csak „sokadrangú” a pedagógiai kutatás, és ez leginkább annak finanszírozásában jelenik meg. Hogy miért? Mert nincs olyan pragmatikus és gyakorlati haszna, pénzben kifejezhető hozadéka, mint más tudománybeli kutatásnak. Ez egy rövidtávú és szűklátókörű szemlélet, mely később nagyon megbosszulhatja magát. Jobban mondván, már teszi is, és ezért van szükség olyan gyökeres változtatásokra, melyek ebben a programban szerepelnek.

- *A tanárképző egyetemek finanszírozását ki kell emelni az egységes költségvetési metodika rendszeréből*: nem finanszírozható ugyanis a tanárképzés olyan szempontok, kritériumok alapján, mint pl.: a gépészet, informatika stb. Amíg ez nem történik meg, a tanárképző egyetemeken oktatók olyan felesleges és értelmetlen tevékenységek egész sorát fogják végezni, aminek semmi más értelme és hozadéka nincs, mint hogy költségvetési „plusz pontokat” gyűjtsenek intézményüknek. Mindezen elvesztegetett idő, energia és nem kevés pénz helyett sokkal értelmesebb tevékenységet is folytathatnának.

Végezetül még annyit fűznék hozzá (s ez talán kicsit illeszkedik az első pontomhoz), hogy a publikált program tulajdonképpen egy vitaanyag, mely nyilvános vitára lett bocsájtva. Véleményezheti azt tulajdonképpen bárki (a mai napig – 2017. május 14-ig 3695 vélemény, kiegészítés, javaslat érkezett hozzá). A kulcsfontosságú része az egész folyamatnak az lesz, hogy miként, milyen mértékben sikerül majd az elképzeléseket törvények és rendeletek sokaságába átültetni. S nem utolsó sorban: miként lesz lehetséges és sikerül majd rávenni az egész edukációs folyamat résztvevőit, hogy azok a bizonyos „fejben történő” változások belátható időn belül megvalósulhassanak. Mert anélkül ez a program is csak egy hosszúra sikeredett fogalmazás lesz. A parlament képviselőinek (akik döntenek majd a program sorsáról, szövegéről, a törvényekről) meg kell hallgatniuk azok észrevételeit, akik ezt a folyamatot művelik, és akiket mindez leginkább érint. A politikusok többsége napjainkban közzgazdászok és jogászok köréből kerül ki. Közzgazdász és jogász szemmel tekinteni a mindennapi edukációra nem lehet! Ezért is lesz mérhetetlenül fontos minden résztvevő együttműködése és kommunikációja. Személy szerint viszont úgy gondolom, hogy a nevelési, képzési és oktatási reform legnehezebb részét az fogja alkotni, hogy miként lesznek képesek nagyon sokan szakítani a régi beidegződésekkel, hinni a pedagógus munkájában, annak értelmében, bízni a felnövekvő generációkban rejlő potenciállal. Ha mindez sikerül, akkor sikerülhet a reform is. Ehhez mindenkinek hozzá kell tenni a maga részét. Mind „fejben”, mind konkrét munkában.

FELHASZNÁLT IRODALOM:

■ Tanuló Szlovákia – a nevelés és oktatás nemzeti programja. Elérhető a https://www.minedu.sk/data/files/6987_uciace_sa_slovensko.pdf weboldalon

■ Az iskola szelleme, Konstantin projekt, Millennium projekt. Elérhetőek a <http://www.skvelarodina.sk/koncepcie-skolstva-sr/> weboldalon

